

Presentiebenadering

buurtmanbuurtvrouw

Presentie staat tegenover op afstand staan. De presentiebenadering is een leefwereldbenadering; steeds wordt geprobeerd de afstand tussen professional en bewoner/ cliënt te overbruggen. Een bureaucratische omgang met problemen en mensen is de presentiebenadering vreemd. In de presentiebenadering staat niet het (zorg/hulp)aanbod centraal, maar het verlangen van degene die behoeftig is. Voorwaarde is dat een aandachtige relatie wordt aangegaan gericht op nabijheid en erkenning van de ander.

De belangrijkste theoreticus van de presentiebenadering is prof. dr. Andries Baart, die in 2001 Een theorie van de presentie (uitgever Lemma) presenteerde. Het is een onderzoek dat een analyse van en reflectie op het werk en de zorgende houding van pastores in achterstandsbuurten omvat. De presentiebenadering beweegt zich volgens Baart op het snijvlak van de sociale wetenschappen, wijsbegeerte en theologie. Andries Baart begon zijn carrière als sociale wetenschapper en specialiseerde zich vervolgens in de praktische theologie. Andries Baart is als bijzonder hoogleraar verbonden aan de Katholieke Theologische Universiteit Utrecht en als onderzoeker aan Actioma, Instituut voor Activering, Innovatie en Onderzoek te Den Bosch. Hieronder een beknopte samenvatting van kenmerken van de presentiebenadering door Andries Baart.

Methodische kenmerken van de presentiebenadering en de presentiewerker

1. **Beweging, plaats en tijd**

De werker is aanwezig onder de mensen in hun woonomgeving. De werker sluit aan bij de bewoners en gaat naar de mensen toe in plaats van dat de mensen naar hem of haar moeten komen. De werker stemt het werktempo, het ritme van werken af op de bewoner en dat is soms traag, dan weer snel, overdag, maar ook op de avond.

2. **Ruimte en begrenzing**

De presentiewerker is niet louter aanspreekbaar op één type probleem of hulpvraag. Openheid, domeinoverschrijding, brede inzetbaarheid zijn kernbegrippen. De werker geeft zijn/haar aandacht onvoorwaardelijk.

3. **Aansluiting**

De werker sluit aan bij de leefwereld én de levensloop van de betrokken bewoners. Er wordt gedeeld in het leven van de betrokkene. Het levensverhaal, de biografie en daarmee de hele mens komt in beeld. Belangrijk is ook: geen jacht op problemen, maar het vinden van een bevredigende verhouding tot het leven. De presentiebenadering oogt vaak alledaags: alledaagse omgangsvormen, gewone taal, dagelijkse en gewone aanleidingen, gewone plekken (thuis, op straat, in de portiek, op het schoolplein). Trouw zijn, vertrouwen winnen, deel uitmaken van het gewone leven van betrokkenen, zijn wezenlijk voor het vinden van de aansluiting.

4. **Afstemming en wederkerigheid**

In de presentiebenadering staat de bewoner centraal. De werker heeft geen vooraf 'uitgebroede' bedoelingen, doelen liggen niet vast, maar er is wel een doelrichting. De werker heeft een open agenda. Open is ook de benadering: niet weten, je laten verrassen, je oordeel en handelen opschorten, de geleefde betekenis van het leven goed tot je door laten dringen en dus jezelf openstellen. De sturing van het werk kan daarmee ook problematisch zijn: weinig vaste patronen, veel flexibiliteit vragend, reflectief. De relatie die wordt aangegaan met bewoners heeft een basis van wederkerigheid.

5. **Betekenis**

Door bovenstaande kenmerken leent de presentiebenadering zich in hoge mate (maar niet per sé exclusief) voor kwetsbare mensen, die soms in de marge van de samenleving verblijven, die buitengesloten zijn, die gebukt gaan onder een stapeling van problemen en zorgen.

Uit toelichting op de basiscursus Presentiebenadering door Actioma:

"De presentiebenadering onderscheidt zich van de interventiebenadering, waarin de oplossing van gesignaleerde problemen centraal staat. Veel problemen laten zich echter niet - en zeker niet makkelijk of dadelijk - oplossen. In de theorie van de presentie wordt juist het tragische en het noodlottige doordacht en wordt onderzocht wat troost vermag. De presentiebenadering is op te vatten als een alternatieve vorm van professionaliteit. Een vorm waarin niet het sociaal-technische en het bedrijfsmatige produceren overheerst, maar waarin ruimte is voor existentieel beraad, voor sturing op basis van reflectie, voor nabijheid, voor wederkerige dialoog. De presentietheorie legt de vinger op een verwaarloosd aspect van allerlei soorten hulp en bijstand aan mensen. Het geeft naam aan dat tekort, beschrijft een alternatieve manier van doen, biedt zicht op de grondslagen ervan. Presentie is het aanwezig zijn bij mensen en groepen in de marge, om vanuit hun leefsituatie hen te ondersteunen in hun streven naar herstel en behoud van hun waardigheid en zeggenschap in zaken die hun bestaan bepalen en in hun zoeken naar perspectief in hun leven en samenleven".

De presentiebenadering krijgt de laatste jaren in sterk toenemende mate veel weerklank in de zorgsector, het onderwijs, het welzijnswerk en de wetenschap.

Publicaties

- Andries Baart: "Een theorie van de presentie"Uitg. Lemma, 2001
- Doortje Kal "Radicale aansluiting". Een bundeling van acht artikelen over GGZ en presentie.
- "De illusie van moderne professionaliteit. Verslag van de eerste studiemiddag van het presentienetwerk op 17 september 2004".
- Andries Baart en Majone Stekete: "Wat aandachtige nabijheid vermag. Over professionaliteit en present-zijn in complexe situaties".
- Majone Stekete en Meta Flikweert: "Andacht als methodiek om mensen te bereiken".
- Titus Schlatman en Rob van Waarde: 'Zo wordt het spel gespeeld: over empowerment en gemeenschap".

Het Cor Schippers Instituut uit Rotterdam verzorgt trainingen en cursussen presentiebenadering.